

Evaluation of the Text "The Fairytale without a Prince" within the Framework of Actantial Model*

Zeynep ÇETİNKAYA EDİZER**, Ali Cemal GÜNDÜZ***

Received date: 22.03.2018

Accepted date: 25.07.2018

Abstract

In this research, we aimed to analyse the children's literature text titled "The Fairytale without a Prince" according to Algirdas Julien Greimas' actantial model. According to Greimas, there are six actants, namely, the subject, the object, the helper, sender and opponent, and these actants constitute an actant model. The story addressed in the research was divided into sections according to temporal, formal, spatial and semantic differences. Consisting essentially of five sections, the story was subject to review with Greimas' actantial model analysis method. The sections in the story were addressed for the princess and Bora separately. Throughout the narrative, general transformations of actant's were tabulated with narrative program. Two narrative programs were established since the story consists of two interwoven narratives. In these narratives, to what extent the stages of manipulation, competence, recognizance and sanction are included in these narratives, and effects of this situation on the narrative were researched. It was determined that, there is an initial state in the story, the story starts with a deficit, and the actant takes action in order to make up this deficit. Positive effects of semiotic reading on text reading are specified in the conclusion chapter of the study.

Keywords: Actans model, Prensi Olmayan Masal Kitabı, Greimas, narrative.

*This study is prepared from a part of Ali Cemal GÜNDÜZ's master thesis named "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykü Türündeki Metinlerin Greimas'ın Eyleyenler Örnekçesine Göre İncelenmesi" which is consulted by Assoc. Dr. Zeynep ÇETİNKAYA EDİZER.

** Assoc. Dr. Istanbul University-Cerrahpasa, Hasan Ali Yucel Faculty of Education, Department of Turkish Education, Istanbul, Turkey; zeynep.cetinkaya@istanbul.edu.tr.

*** Karşıyaka Aydoğan Yağcı Science and Art Center, Turkish Teacher, Izmir, Turkey; alicemalgunduz@icloud.com

“Prensi Olmayan Masal Kitabı” Adlı Metnin Eyleyenler Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi*

Zeynep ÇETİNKAYA EDİZER**, Ali Cemal GÜNDÜZ***

Geliş tarihi: 22.03.2018

Kabul tarihi: 25.07.2018

Öz

Bu araştırmada, “Prensi Olmayan Masal Kitabı” adlı çocuk edebiyatı metnini, Algirdas Julien Greimas’ın eyleyenler modeline göre çözümleme amaçlanmıştır. Greimas’a göre özne, nesne, yardımcı, gönderici, alıcı ve engelleyici olmak üzere altı eyleyen vardır ve bunlar eyleyen modelini oluşturmaktadır. Araştırmada ele alınan öykü; zamansal, biçimsel, uzamsal ve anlamsal ayrılıklara göre kesitlere ayrılmıştır. Temelde beş kesitten oluşan öykü, Greimas’ın eyleyenler modeli yöntemiyle incelemeye tabii tutulmuştur. Öyküde kesitler, prenses ve Bora açısından ayrı ayrı ele alınmıştır. Anlatı boyunca eyleyenlerin gerçekleştirdiği genel dönüşümler, anlatı izlencesiyle tablolaştırılmıştır. Öykü, iç içe geçmiş iki anlatıdan oluştuğu için iki tane anlatı izlencesi oluşturulmuştur. Bu anlatılarda eyletim, edinç, edim, tanıma ve yaptırım aşamalarının ne ölçüde yer aldığı ve bu durumun anlatıya etkileri araştırılmıştır. Öyküde bir başlangıç durumu olduğu; öykünün temel bir eksiklikle başladığı ve özne konumunda olan eyleyenin bu temel eksikliği gidermek için eyleme geçtiği saptanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde göstergebilimsel okumanın metin okumaya olumlu etkileri belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler: Eyleyenler modeli, Prensi Olmayan Masal Kitabı, Greimas, anlatı.

* Bu çalışma; Doç. Dr. Zeynep ÇETİNKAYA EDİZER’in danışmanlığını yaptığı Ali Cemal Gündüz’ün “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykü Türündeki Metinlerin Greimas’ın Eyleyenler Örnekçesine Göre İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden özetlenerek hazırlanmıştır.

** İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye; zeynep.cetinkaya@istanbul.edu.tr

*** Karşıyaka Aydoğan Yağcı Bilim ve Sanat Merkezi, Türkçe Öğretmeni, İzmir, Türkiye; alicemalgunduz@icloud.com

1. Giriş

Algirdas Julien Greimas özellikle 1960'lı yıllardan sonra yaptığı çalışmalarla göstergebilimi kendi kendine yeten bir bilim dalı haline getirmiştir. Oluşturduğu çalışma grubuyla birlikte geliştirdiği göstergebilimsel çözümleme yöntemini her çeşit anlatıya (öykü, şiir, tiyatro, hukuk, siyaset, dinsel söylem, reklam dili vb.) uygulayarak, insanoğlunun yarattığı anlam taşıyan yapıtlardaki ortak özellikleri saptamaya çalışmıştır (Kıran ve Kıran, 2006: 324).

Greimas'ın göstergebilim anlayışı, üretici bir süreç içerir ve bu süreç, temelden yüzeye doğru gelir. Derin yüzey, anlam oluşumunun temellendiği en soyut, en temel aşamadır. Yüzeysel düzey ise temel anlam yapılarının anlatı izlenceleri içinde yer alarak, işlevsel birimlere yani eyleyenlere dönüşmesidir.

Anlamalı bütün göstergebilimsel çözümlemeye tabi tutulurken söylem çözümlemesi, anlatı çözümlemesiyle bütünlenmelidir. Anlatı çözümlemesinde dikkati ilk çeken nokta Greimas'ın, kuramında anlatısal sözdizimini bir eyleyen sorunu olarak ele alması ve çözümleme yöntemini geliştirme aşamasında eyleyenlere ve bu eyleyenlerin işlevlerine önem vermesidir. Greimas, eyleyensel ve işlevsel adını verdiği iki model geliştirmiş, bu modelleri anlatı çözümlemesinde kullanmıştır (Rifat, 2009: 73-76; Kıran ve Kıran, 2007: 271-324). Bu modeldeki çözümleme basamakları "kesit, eyleyen, eylem eksen, dönüşüm ve anlatı izlencesi" şeklinde açıklanabilir.

1.1. Kesit

Göstergebilimsel bir çözümlemede anlamalı bir bütün olan metni, **kesitlere** ayırarak incelemek gerekmektedir. Günay (2007: 183), kesitlemeyi metnin ayrıntılı okunmasına bağlı olarak yapılabilecek bir bölümlenme işi olarak görür. Metni kesitlere ayırma, kendi içinde bir çözümlemeyi oluştururken bu işlem metnin düzenlenişini ortaya koyar. Rifat (2007: 104), metni kesitlere ayırmanın anlam kavşaklarını gösterecek okuma birimlerini saptamaya yarayacağını ifade eder.

Metinlerin kesitlere ayrılmasıyla incelemede büyük kolaylıklar elde edilir. Belirlenen kesitleme yöntemleri göz önünde tutularak kesitleme işleminin yapılmasıyla birlikte araştırmacı söylem çözümlemesine geçebilir. Bu aşama, anlatının ilk okunma aşamasında fark edilebilecek göstergebilimsel yapıların betimlendiği ve söylemsel yapının ortaya konduğu aşamadır. Söylem çözümlemesinde yapılan kesitleme, sınıflama, gruplama vb. işlemler anlatı çözümlemesi ve temel yapı çözümlemesi düzeylerinin sorunsuz bir şekilde yürütülmesini sağlar.

1.2. Eyleyen

Greimas işlevleri, öncelikle bir eyleyen sorunu olarak ele alır. Propp ve Souriau'nun elde ettikleri sonuçları geliştirerek işlevleri bir biriyle ilişkili **altı eyleyene -özne, nesne, alıcı, yardımcı, gönderici, engelleyici-** indirger ve eyleyensel bir model oluşturur (Kıran ve Kıran, 2007: 272; Yücel, 2008: 148). Eyleyenler modeli doğrudan doğruya öznenin (kahramanın) ulaşmaya çalıştığı, gönderici ile alıcı arasında bir iletişim birimi olarak konumlanan nesne çevresinde odaklanır. Gönderici; anlatıyı harekete geçiren eyleyendir. Arayışın nesnesini belirleyerek, eksikliği duyulan nesneyi bulması için özneyi (kahramanı) göreve çağırır. Nesne; anlatıda aranılan eyleyen, arayışın konusudur. Bu bir kişi, soyut bir şey ya da somut bir nesne olabilir. Aynı zamanda nesne, öznenin ulaşmaya, sahip olmaya çalıştığı eyleyendir. Özne; göndericiyle bir sözleşme yaparak arayışın konusu olan nesneyi bulup getirmekle görevli eyleyendir. Özne, anlatı izlencesinde belirli dönüşümlerden geçerek nesneye ulaşır. Özne ve nesne anlatının temel eyleyenleridir. Alıcı;

arayışın konusu olan nesneyi anlatının sonunda elde eden ve özneyi ödüllendiren eyleyendir. Öznenin başarısız olması durumunda, özneyi anlatının başında yapılan sözleşme gereği cezalandırarak olan eyleyendir. Yardımcı; öznenin nesneyi arayışı sırasında ona yardım eden yol gösteren eyleyendir. Yardımcı, özne ile nesne arasındaki iletişimi kolaylaştırır. Engelleyici ise öznenin arayışını durdurmaya çalışan, engelleyen eyleyendir. Bu eyleyen aynı zamanda karşıt-öznedir. Herhangi bir kahraman açısından yapılacak her eyleyensel modelde, diğer kahraman karşıt-özne görevine geçer (Rifat, 2008: 204).

1.3. Eylem eksenini

Greimas, eyleyenleri; **iletişim**, **isteyim** ve **güç** olmak üzere üç tür eylem eksenini etrafında toplamıştır. Özne ile nesne arasındaki ilişki, isteyim eksenini üzerinde yer alır. İsteyim eksenini, istekten kaynaklanan edimlerin eksenidir. Başlangıç durumundan bitiş durumuna kadar süren anlatı izlencesi boyunca özne, nesneyi arar; onu elde etmeye çalışır. Özne, önüne çıkan tüm engelleri aşarak nesnenin alıcıya ulaşmasını sağlar (Yücel, 2008: 148).

Anlatının herhangi bir aşamasında özne ile nesne arasındaki ilişki bir **anlatı sözcüğü** oluşturur. Özne ile nesnenin karşılıklı konumlarına göre iki temel anlatı sözcüğü vardır: **durum sözcüğü** ve **edim sözcüğü**. Bu sözcüklerden ilkinde bir nitelik, durağanlık söz konusuyken ikincisinde ise bir eylem, hareketlilik bulunmaktadır (Kıran ve Kıran, 2007: 274; Yücel, 2008: 150). Durum sözcüğü, “bağlaşım ya da bir ayrışım, yani bir nesnenin belirli bir özelliği taşıması ya da taşınamaması, bir kişinin bir nesneyi elinde bulundurması ya da bulundurmamasıyla” tanımlanır (Yücel, 2008: 151). İki tür durum sözcüğü vardır: Bağlaşım durum sözcüğü ve ayrışım durum sözcüğü. Bağlaşım durum sözcüğünde özne, nesneyle bağlaşım ilişkisi içindedir ($\bar{O} \cap N$). Ayrışım durum sözcüğünde ise özne ile nesne ayrışım ilişkisi içindedirler ($\bar{O} \cup N$) (Kıran ve Kıran, 2007: 275). Edim sözcüğü ise bir bağlaşım durumundan ayrışım durumuna ya da ayrışım durumundan bağlaşım durumuna geçişi ifade eder. Edim sözcüğü eylem yoluyla belirli bir dönüşümü gösteren sözcüktür.

İletişim ekseninde gönderici, özneyi eksik olan şeyi (nesne) aramakla görevlendirir ve sonunda onu ya ödüllendirir ya da cezalandırır. Öznenin harekete geçmesi için her zaman bir göndericiye ihtiyaç yoktur. Kimi zaman özne kendi isteğiyle harekete geçer ve eksikliğini duyduğu nesneyi arar. Eylemi tamamladıktan sonra kendini ödüllendirir (Kıran ve Kıran, 2007: 280, 281). Alıcı (A) ise göndericinin muhatabıdır. Genellikle anlatının sonunda ortaya çıkar. Özneyi tanıır, onun varlığını kabul eder. Alıcı da gönderici gibi anlatıda her zaman yer almayabilir. Alıcının anlatıda yer almaması durumunda tanıma, ödüllendirme ve yaptırım söz konusu olmayabilir.

Güç eksenini, öznenin isteyimden gerçekleştirime geçtiği, yani güçle donandığı eksenidir. Özneye bu gücü sağlayan yardımcıdır. Burada yardımcı; bir kişi, nesne, bilgi ya da bir nitelik olabilir (Yücel, 2008: 149). Engelleyicinin görevi, öznenin nesneye ulaşmasına engel olmaktır (Kıran ve Kıran, 2007: 285). Anlatı içerisinde birinci anlatı izlencesinde özne olan kahraman, ikinci anlatı izlencesinde engelleyici eyleyen olabilir.

1.4. Dönüşüm

Greimas’a göre anlatı bir başlangıç ve bitiş durumu arasında dönüşümün meydana gelmesiyle oluşur. Buna göre bu dönüşüm durumu üç aşamaya ayrılır: **Yetilendirici sına, sonuçlandırıcı sına** ve **onurlandırıcı sına**. Yetilendirici sına; öznenin arayışını gerçekleştirebilmesi için gerekli olan yetenekleri (donanımı) kazanmasıdır. Sonuçlandırıcı sınamada özne, nesneye ulaşabilmek için gerekli edimi yerine getirir. Onurlandırıcı sına ise öznenin nesneye ulaşarak

onu alıcıya teslim etmesinden sonra başarısının tanınması ve ödüllendirilmesidir. Özne, başarısız olursa ödüllendirmenin yerini cezalandırma alır (Rifat, 2008: 205).

1.5. Anlatı İzlenesi

Anlatı izlenesi (anlatı programı), bir edim sözcesinin bir durum sözcesini etkileyerek yeni bir durum sözcesine dönüştürme sürecidir. Anlatıyı çözümlene işine girişen göstergebilimci, durum sözcelerini saptar, ardından bu durum sözcelerinin dönüşümlerini izler. Greimas, anlatı izlenesini, herhangi bir özne (Ö1) tarafından gerçekleştirilen ve herhangi bir özneyi (Ö2) etkileyen durum değişimi olarak görür (Yücel, 2008: 152).

Greimas, anlatının gelişimi ve eyleyenlerin dönüşümünü gösteren bir anlatı izlenesi geliştirmiştir. İzlenec; **sözleşme ya da eyletim, edinç, edim, tanıma ve yaptırım** olmak üzere dört evreden oluşur. Sözleşme ya da eyletim aşamasında gönderici, özneyi belli bir amaç doğrultusunda koşullandırır ve edimle ilgili bilgilendirir. Eyletim aşaması, bir “yaptırma” eylemidir. Edinç aşaması, kahramanın (özne) eyleme geçebilmek için gereksinin duyduğu yetenekleri –yapmak zorunda olmak, yapmayı istemek, yapabilmek, yapmayı bilmek-kazandığı aşamadır. (Kıran ve Kıran,2007: 305). Edim aşamasında gerekli kipsel edinçten yararlanan kahraman (özne), eylemi yerine getirir. Gerekli edimi yerine getiren özne, nesnesine kavuşur. Edim aşaması öznenin dönüştürücü eylemleri yerine getirerek bir durum sözcesinden başka bir durum sözcesine geçildiği aşamadır. Tanıma ve yaptırım aşamasında ise gönderici, kahramanın gerçekleştirdiği eylemlerin doğruluğunu değerlendirip, yapılan sözleşme uyarınca kahramanı ödüllendirir. Kahramanın (özne) eylemleri gerçekleştirilememesi durumunda gönderici tarafından cezalandırılır (Uçan, 2008: 198; Kıran & Kıran,2007: 306).

Göstergebilimsel inceleme modeli, pek çok bilimsel çalışmanın inceleme konusunu oluşturmaktadır. Hukuk (Uzun, 2006), tiyatro (Çöğürçü, 2007), televizyon dizisi (Taş, 2006), edebiyat (Civelek, 2007), oyun (Dicle, 2004), iletişim (Ulusavaş, 2005), resim (Bayav, 2006), eğitim (Demir, 2008), reklam (Sinan ve Demir, 2010), öykü (İşeri, 2008; Çetinkaya, 2011) gibi pek çok alanda ve türde çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmada da öykü türündeki çocuk edebiyatı metninin, Greimas’ın eyleyenler modeline göre incelenmesi, özellikle de iç içe geçmiş iki anlatının eyleyenler modelindeki sürecinin ortaya konması amaçlanmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, nitel çalışma yöntemi çerçevesinde göstergebilimsel çözümlene yöntemi kullanılmıştır. Göstergebilimsel inceleme yönteminde metnin çözümlenmesi, kuramsal temele dayalıdır. Bu da çözümlenmeyi belirli bir sistematik çerçeveye oturtmaktadır. Çözümlenmede ele alınan metin, sistematik bir incelemeye tabi tutulur. İncelenen metin, modeller aracılığıyla tablolastırılarak analiz edilir. Bu analiz sonucunda metinde yer alan açık veya gizili iletiler ortaya konur.

2.2. İncelenen Doküman

Araştırmada Fatih Erdoğan (2014)’ın Prensi Olmayan Masal Kitabı adlı öyküsü Greimas’ın eyleyenler modeline göre incelenmiştir. Bora, kitap okumayı seven bir çocuktur. Kötü kalpli korsanlar tarafından bir adada esir edilen bir prensesin masalını okumaktadır. Bu sırada annesi, gazete kuponlarını götürüp karşılığında tabak almasını ister. Bora, okuduğu kitabı yanına alarak gazete dağıtım bürosuna gider. Orada uzun bir kuyruk vardır. Bu kuyrukta kitabını okumaya

devam eder. Kitaptaki prenses adadan kaçmanın yollarını aramaktadır. Adada bulunan tabakları gece vakti fırlatarak korsanların elinden kurtulur. Kayığa binerek babasının ülkesine kaçır. Kuyrukta bekleyen insanların konuşmaları, soruları ve ortaya çıkan karmaşa ara sıra Bora'nın kitap okumasına engel olmaktadır. Bu sırada küçük bir kız kuponlar karşılığı aldığı tabakları yere düşürür. Bütün tabaklar kırıldığı için ağlamaya başlar. Bora durumu fark edince kıza “Prenses!” diye seslenir ama kız kaçır. Bora, sıra kendine gelince tabakları alır ve küçük kıza verir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187). Doküman analizi yapılacak metin, öncelikle kesitlere ayrılmıştır. Kesitlere ayırmada amaç, metnin işleniş düzenini ortaya koymaktır. Bunun için okuma birimlerini oluşturacak anlam durakları belirlenmiştir. Buna göre çalışmada temelde beş kesit vardır. Kesitler kendi içinde alt kesitlere de ayrılmıştır.

Kesitler belirlendikten sonra her bir kesitte yer alan özne, nesne, gönderici, alıcı, destekleyici ve engelleyici ilişkileri belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra öykünün anlatı izlencesi oluşturulmuştur. Araştırma süreci içerisinde göstergebilimsel çözümlemede kullanılan şu sembollere yer verilmiştir (Yücel, 2008: 152): Aİ = anlatı izlencesi, Ö1 = edim öznesi, Ö2 = durum öznesi, G = gönderici, N = nesne, A = alıcı, [] = edim sözcüğü, () = durum sözcüğü, → = edim işlevi veya dönüşüm, ∩ = bağlaşım, ∪ = ayrışım.

3. Bulgular

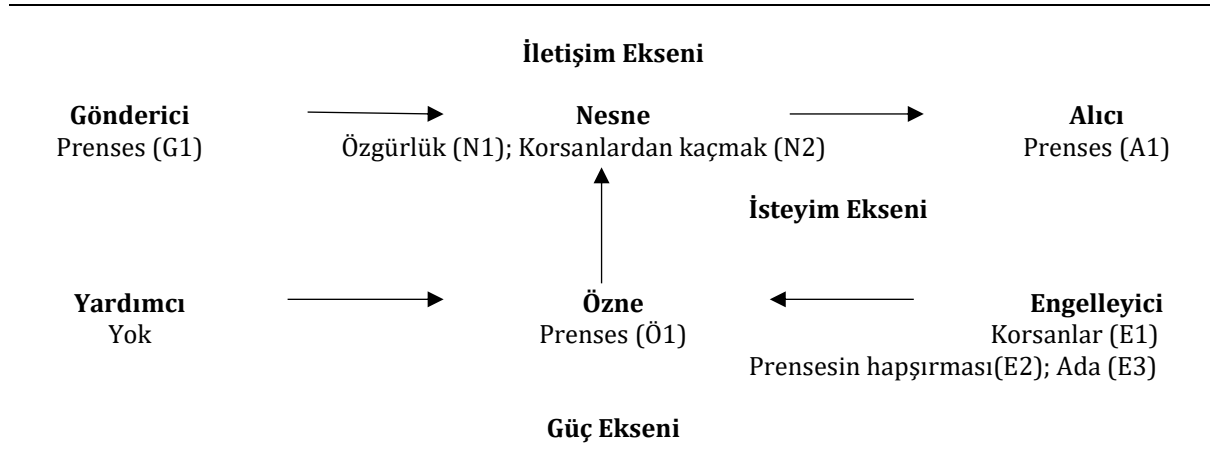
3.1. Birinci Kesite İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Prensi Olmayan Masal Kitabı, içi içe geçmiş iki anlatıdan oluşmaktadır. Öyküde iki anlatı arasında yer yer geçişler bulunmaktadır. Öyküyü oluşturan genel anlatı, başkahramanın Bora olduğu anlatıdır. Öykünün başkahramanı Bora, bir masal kitabı okumaktadır. Bu masal kitabının da başkahramanı bir prensesdir. Prenses, bir adada kötü kalpli korsanlar tarafından esir edilmiştir. Metnin ilk kesitindeki oyunculaşmaya bakılacak olursa öykünün başkahramanı Bora ile ilgili olarak ayrıntılı betimleme yapılmamıştır. İlk kesitte, daha çok masal kitabındaki kahraman olan prensesle ilgili ayrıntılara yer verilmiştir. Prenses, adada korsanlar tarafından esir edilmiştir ve çaresiz bir durumdadır. Prensesin yanı sıra metnin ilk kesitinde yer verilen diğer kahramanlar, prensesi alıkoyan korsanlardır. Bu korsanlar kötü kalpli, acımasız, yaşlı ve yorgun insanlardır. Kesitte korsanlar, prensesi esir tuttukları için engelleyici eyleyen konumundadırlar.

Metnin ilk kesiti ve tüm kesitleri, sınırsız bakış açısı olarak da ifade edilen sıfır odaklayımla yazılmıştır. Sıfır odaklayımda kullanılan anlatıcı tipi, her şeyi bilen ve gören dışöyküsel anlatıcı tipidir. Bu odaklayım türünde ve buna bağlı olarak kullanılan dışöyküsel anlatıcı tipinde anlatıcı, üçüncü tekil kişi adlı “o”yu kullanır. Bu anlatıcı, anlatı kahramanları ile ilgili her şeyi; kahramanların düşüncelerini, niyetlerini bilir (Günay, 2007: 142; Kıran ve Kıran, 2007: 144). Metnin ilk kesitindeki olay, ada uzamında geçmektedir. Özne konumunda olan prenses, adada saklandığı mağarada korsanlar tarafından yakalanmıştır. Metinde yer verilen uzamla ilgili bilinen tek şey bir ada olduğudur. Bunun dışında uzam ile ilgili ayrıntıya yer verilmemiştir. Birinci kesitte, anlatı zamanını gösteren herhangi bir zamansal belirteç yer almamaktadır. Dolayısıyla öykünün birinci kesitinin hangi zamansal aralığı kapsadığı bilinmemektedir.

Metnin ilk kesiti, ayrışimsal durum sözcesiyle başlamıştır. Prenses (Ö1), adada korsanlar tarafından yakalanmış ve esir edilmiştir. Özne (Ö1), değer nesnesi olan özgürlükten yoksundur ve korsanlardan kaçmayı istemektedir (Ö1 \cup N1, N2). Engelleyici eyleyen olan korsanlar (E1), prensesi esir almışlardır. Prenses (Ö1), mağarada hapsirince (E2) korsanlar tarafından yeri tespit edilmiştir. Ayrıca prensesin (Ö1) adada bulunması, korsanlardan kaçmasını ve prensesin (Ö1) özgürlüğüne kavuşmasını engellemiştir. Kesitin sonuç durumunda prenses (Ö1), korsanların elinden kaçamamıştır. Metnin birinci kesiti ayrışimsal durum sözcesiyle sonlanmaktadır (Ö1 \cup N1, N2). Bu bilgilerin ışığında kesitin eyleyenler modeli şu şekilde tablolaştırılabilir:

Tablo 1. Metnin Birinci Kesitinin Eyleyenler Modeli

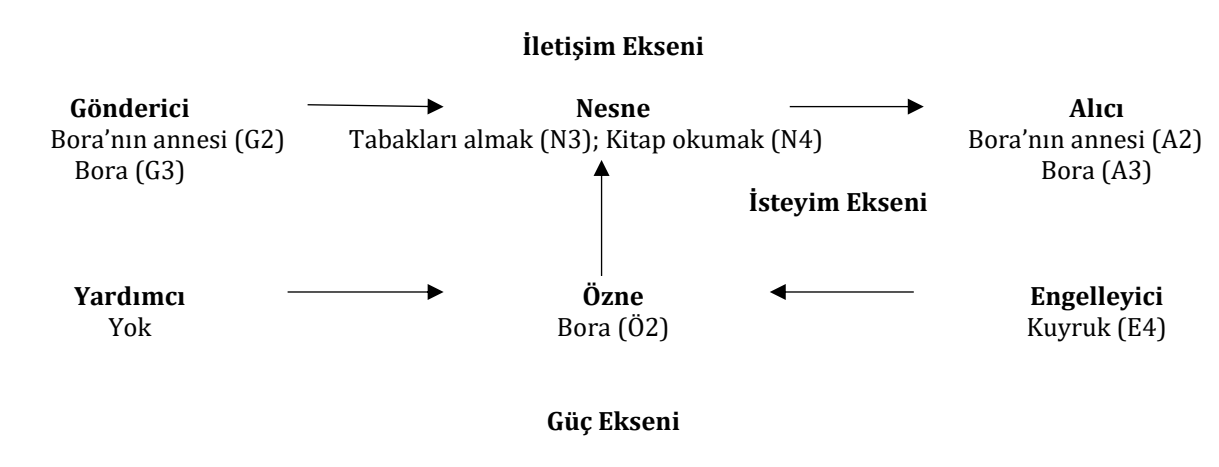
3.2. İkinci Kesite İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Metnin ikinci kesitinde anlatının öznesi, öykünün başkahramanı olan Bora'dır. Kesitte belirtildiğine göre Bora (Ö2), kitap okumayı seven bir çocuktur. Bora'nın (Ö2) yaşı ve fiziksel özellikleri ile ilgili bir bilgi verilmemiştir. Metnin ikinci kesitinde Bora'nın (Ö2) yanı sıra metne annesi de dâhil olmuştur. Bora'nın annesi (G2), metnin ikinci kesitinde gönderici eyleyen konumundadır. Kesitte, gazete kuponlarını biriktirmesi dışında Bora'nın annesi hakkında başka bilgiye yer verilmemiştir.

Metnin bu kesiti, ev ve gazete dağıtım bürosu uzamlarında geçmektedir. Metnin ilk kesitinde olduğu gibi ikinci kesitinde de herhangi bir zamansal belirteç yer almamaktadır.

Bu kesitin başlangıç durumunda gönderici eyleyen konumunda olan Bora'nın annesi (G1), Bora'dan gazete kuponlarını götürüp karşılığında tabak almasını istemiştir. Bora (Ö2), öğleden sonra havuza gitmek için annesinden izin isteyecektir. Bu sebeple annesini kızdırmak istememektedir. İkinci kesitte Bora'nın (Ö2) değer nesnesi, tabakları almaktır (N3). Bora (Ö2), tabakları almak için gazete dağıtım bürosuna gider. Bunun yanında Bora'nın (Ö1) bir başka değer nesnesi de kitap okumaktır (N4). Bora (Ö2), masal kitabında prensesin başına gelecekleri merak etmektedir. Bunun için de masal kitabını yanına alarak gazete dağıtım bürosunun yolunu tutmuştur. Bora (Ö2), dağıtım bürosuna geldiğinde uzun bir kuyruk olduğunu görür. Kuyruğun olması (E4) özne için engelleyici eyleyendir. Metnin ikinci kesitinin sonuç durumunda özne kuyrukta bekleme engelleyici eyleyeni ile karşılaştığı için değer nesnesine ulaşamaz (Ö2 \cup N3). Fakat Bora (Ö2), kuyrukta beklerken kitap okumak değer nesnesine kavuşmuştur (Ö2 \cap N4). Bu bilgiler ışığında metnin ikinci kesitinin eyleyenler modeli şu şekilde tablolaştırılabilir:

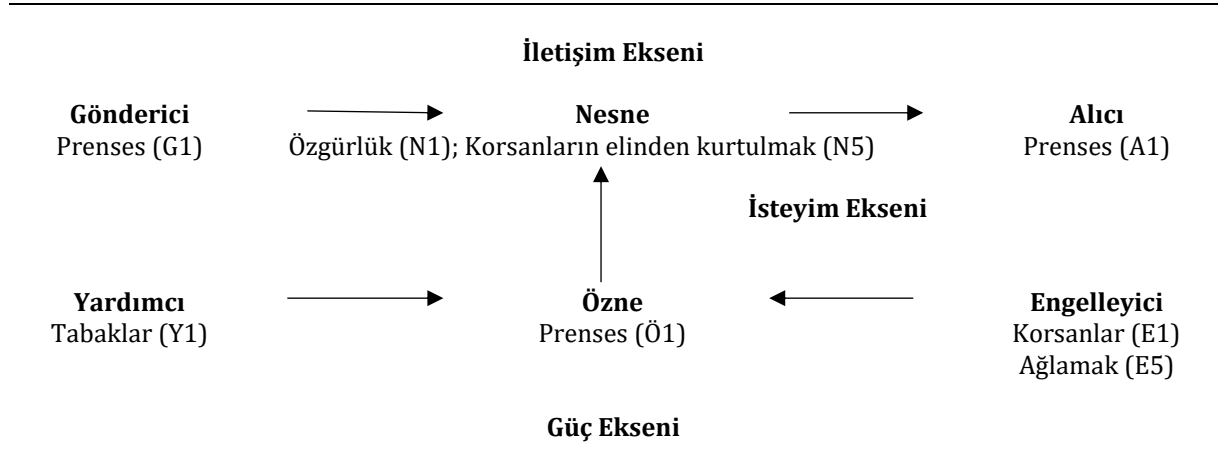
Tablo 2. Metnin İkinci Kesitinin Eyleyenler Modeli

3.3. Üçüncü Kesite İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Metnin üçüncü kesitinde iki anlatı, eş süremlili gelişim göstermektedir. Öyküde Prensesin özne durumunda olduğu anlatı ve öykünün başkahramanı Bora'nın özne olduğu anlatı, birbirine paralel şekilde ilerlemektedir. Prensesin özne konumunda olduğu anlatıya prenses (Ö1) ve korsanların (E1) dışında yeni bir kahraman dâhil olmamıştır. Prenses (Ö1), üçüncü kesitte de ada uzamındadır ve korsanlara (E1) esirdir. Kesitte, anlatı zamanını gösteren herhangi bir belirteç yer almamaktadır. Dolayısıyla üçüncü kesitte anlatının hangi zaman aralığını kapsadığı bilinmemektedir. Metnin üçüncü kesiti ayrışimsal durum sözcüğüyle başlamaktadır (Ö1 ∪ N1, N5). Prenses (Ö1), adada korsanlara (E1) esirdir. Fakat adadan nasıl kurtulabileceğinin planlarını yapmaktadır. Üçüncü kesitte prensesin (Ö1) değer nesnelere, korsanların elinden kurtulup (N5) özgürlüğüne kavuşmaktadır (N1). Bunun için çareler aramaya başlar. İlk ağlar fakat prenses ağlayınca korsanların reisinin talimatıyla güzel bir tokat yer. Ağlamak (E5), prenses (Ö1) için engelleyici eyleyendir. Çünkü prensesin (Ö1) ağlaması, korsanların onu dövmesine sebep olmuştur. Kesitin ilerleyen bölümlerinde odadaki tabaklar (Y1), prensesin (Ö1) dikkatini çekmiştir. Prenses (Ö1), kurtuluşunda tabakların nasıl bir rol oynayacağını düşünmüştür. Üçüncü kesitte prensesin esir tutulduğu odadaki masanın üzerinde bulunan tabaklar (Y1), yardımcı eyleyen konumundadır. Fakat prensesin tabaklarla ne yapacağı dördüncü kesitte yer almaktadır. Metnin üçüncü kesiti ayrışimsal durum sözcüğüyle sonlanmaktadır (Ö1 ∪ N1, N5). Bu bilgiler ışığında prensesin bakış açısından üçüncü kesitin eyleyenler modeli şu şekilde tablolandırılabilir:

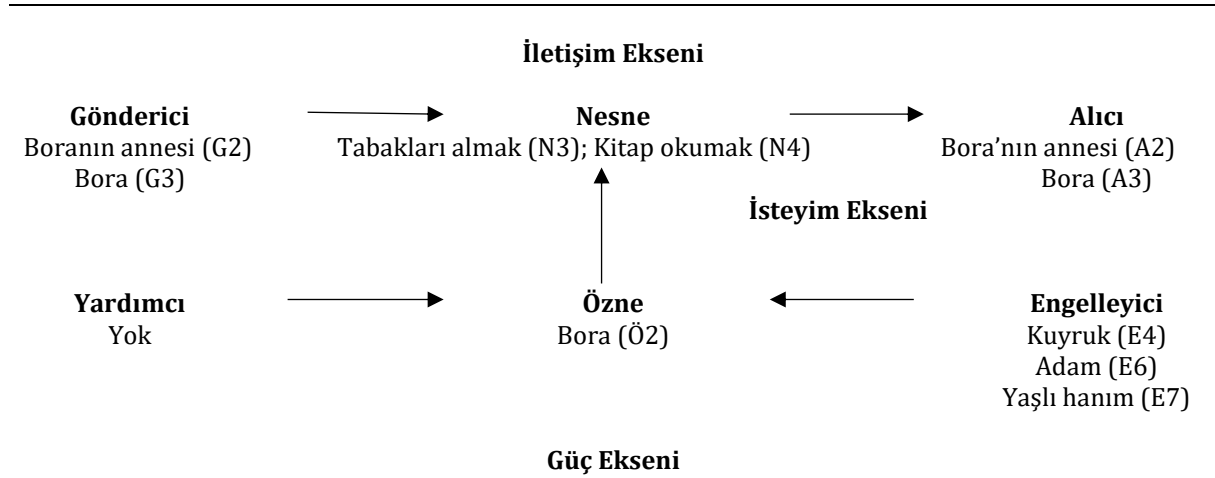
Tablo 3. Metnin Üçüncü Kesitinin Prenses Açısından Eyleyenler Modeli

Metnin üçüncü kesitinde Bora'ya (Ö2) ek olarak anlatıya; tabak, ansiklopedi vb. şeyler almak için kuyrukta bekleyen adam (E6) ve yaşlı bir hanım (E7) dâhil olmuştur. Kesitte adamla (E6) ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiştir fakat adamın sürekli Bora'ya (Ö2) bir şeyler sorması, Bora'nın kitabı okumasına engel olmaktadır. Adam (E6), metnin üçüncü kesitinde engelleyici eyleyen konumundadır. Anlatıya dâhil olan yaşlı hanım (E7) ise sıra beklemeden tabak, ansiklopedi vb. almak istemektedir. Yaşlı hanımın (E7) sıraya girmediğini gören kuyruktaki insanlar, bu duruma itiraz etmişlerdir. Yaşlı hanım (E7), kuyruğa girmek istemediği için engelleyici eyleyen konumundadır.

Metnin üçüncü kesiti ayrışimsal durum sözcesiyle başlamaktadır ($\text{Ö2} \cup \text{N3}$). Bora (Ö2), kuyrukta beklemektedir fakat sıra hâlâ kendisine gelmemiştir. Bora (Ö2), kitabını okumak istemektedir (N4). Ancak kuyrukta bekleyen adamın soruları ve yaşlı hanım yüzünden çıkan tartışma, kitabını okumasına engel olmaktadır. Bu engelleyici eyleyenlere rağmen Bora (Ö2), kitabından başını kaldırmamıştır. Metnin üçüncü kesitinin sonuç durumunda Bora (Ö2), tabakları almak için sırada beklemeye devam etmektedir ($\text{Ö2} \cup \text{N3}$). Bora (Ö2), üçüncü kesitin başlangıç durumunda olduğu gibi sırada beklerken masal kitabını okumaya devam eder ($\text{Ö2} \cap \text{N4}$). Bu bilgiler ışığında metnin üçüncü kesitinin eyleyenler modeli Bora'nın (Ö2) bakış açısıyla şu şekilde tablolaştırılabilir:

Tablo 4. Metnin Üçüncü Kesitinin Bora Açısından Eyleyenler Modeli

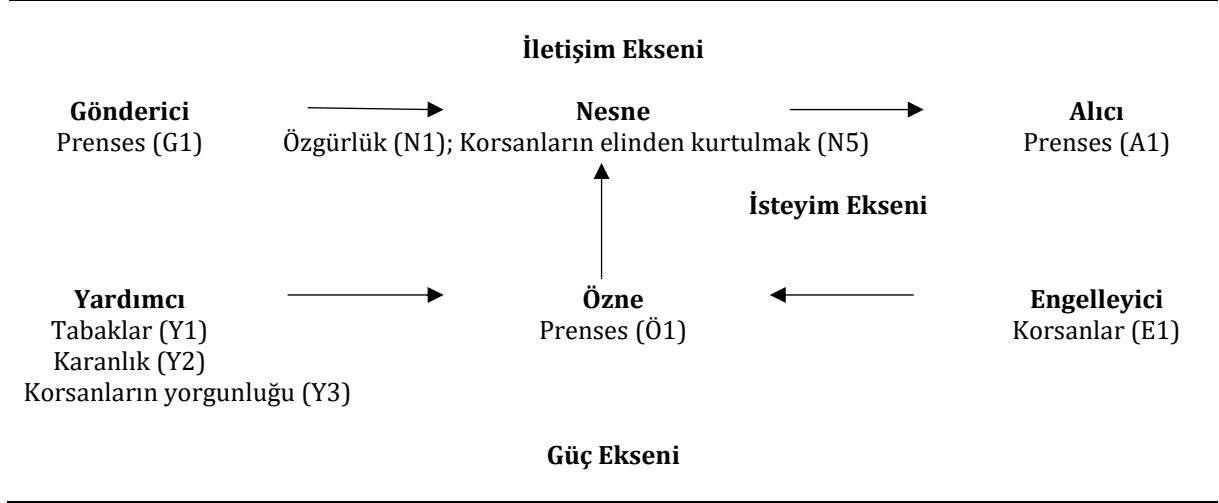
3.4. Dördüncü Kesite İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Metnin dördüncü kesitinde masala herhangi bir kahraman dâhil olmamıştır. Prenses (Ö1), korsanların elinden kurtulmayı (N5) ve özgürlüğüne kavuşmayı (N1) istemektedir. Masalın başkahramanı (Ö1), adadan kaçmak için çareler düşünür. Kesitinin başlangıç durumunda özne (Ö1), hâlâ ada uzamında esir tutulmaktadır. Bu kesitte yer alan "Korsanlar hemen dışarı çıkıyorlar. Karanlıkta kimse görünmüyor." cümleleri, anlatının dördüncü kesitindeki zamansallaşmanın akşam vakitlerini kapsadığını göstermektedir.

Dördüncü kesit, ayrışimsal durum sözcesiyle başlamaktadır. Prenses (Ö1), esir olduğu için değer nesnelere yoksundur ($\text{Ö1} \cup \text{N1}, \text{N5}$). Bu aşamada prensesin aklına bir fikir gelir. Masanın üzerinde duran tabakları (Y1) alır ve karanlığa doğru savurmaya başlar. Tabaklar (Y1), prenses (Ö1) için yardımcı eyleyen konumundadır. Bu esnada havanın karanlık olması, korsanların tabakların nereden atıldığını görmesine engel olmaktadır. Karanlık (Y2), kaçma eylemini yerine

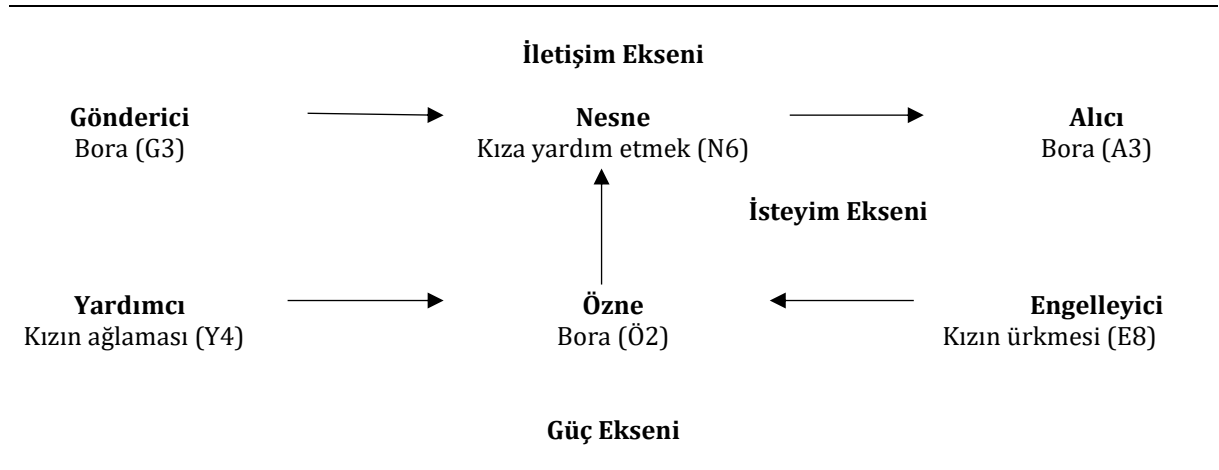
getirmede özneye (Ö1) yardımcı olmuştur. Zaten yorgun olan korsanlar (E1), tabak sağanağı altında kalınca bir tarafta serilip uykuya dalarlar. Korsanların yorgunluğu (Y3) da kesitte öznenin kaçışına yardımcı olmuştur. Dördüncü kesitin sonuç durumunda özne (Ö1), korsanların elinden kurtulmuştur (Ö1 \cap N5) fakat hâlâ ada uzamındadır. Bu durumda öznenin özgürlük (N1) değer nesnesine kavuştuğu söylenemez (Ö1 \cup N1). Bu bilgiler ışığında metnin dördüncü kesitinin eyleyenler modeli prensesin bakış açısıyla şu şekilde tablolastırılabilir:

Tablo 5. Metnin Dördüncü Kesitinin Prenses Açısından Eyleyenler Modeli

Dördüncü kesitin başlangıç durumunda Bora (Ö2), kuyrukta kitabını okumaya devam etmektedir. Bu kesitte anlatıya küçük bir kız dâhil olmuştur. Bu kız, gazeteden aldığı tabakları elinden düşürmüş ve tabakların hepsi kırılmıştır. Küçük kız, kırdığı tabakların yerine yenilerinin verilmeyeceğini anlayınca ağlayarak uzaklaşır. Kızın hüngür hüngür ağlaması (Y4), Bora'nın (Ö2) dikkatini çekmiştir. Bora (Ö2), küçük kıza yardım etmek istemiştir (N6) ve kuyruktan çıkıp kıza "Prenses!" diye seslenmiştir. Bora'nın (Ö2) çağrısını duyan kız, şaşkınlıkla dönüp bakmış, sonra da ürkererek uzaklaşmıştır. Kızın ürkmesi (E8), Bora'nın kıza yardım etmesine engel olmuştur. Kesitin sonuç durumu, Bora (Ö2) kıza yardım edemediği için ayrışimsal durum sözcüğüyle bitmiştir (Ö2 \cup N6). Metnin dördüncü kesitinin eyleyenler modeli Bora'nın bakış açısından şu şekilde tablolastırılabilir:

Tablo 6. Metnin Dördüncü Kesitinin Bora Açısından Eyleyenler Modeli

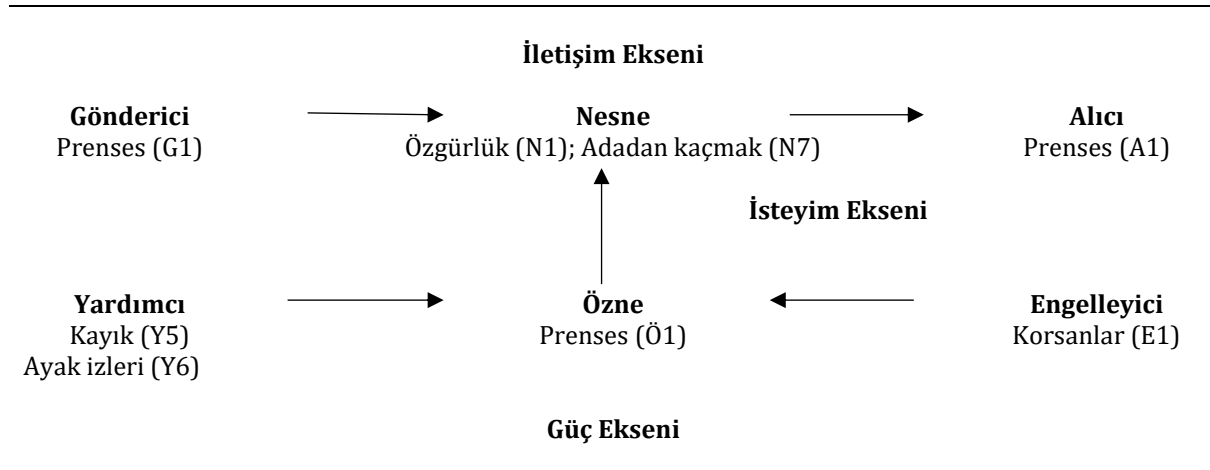

3.5. Beşinci Kesite İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Metnin son kesitinde prenses (Ö1), korsanların elinden kaçmıştır. Fakat korsanlara tekrar yakalanmamak için adadan uzaklaşmalıdır. Bu kesitte anlatıya dâhil olan yeni kahraman yoktur. Prenses (Ö1), beşinci kesitte öncelikle ada kapsayan uzamının içerdiği sahil uzamında, sonrasında adadan kaçarken deniz uzamında yer almıştır. Metnin sonuç durumunda ise prenses (Ö1), babasının ülkesine varmıştır. Prensesin son kesitte, içinde bulunduğu tüm uzamlar açık uzam niteliği taşımaktadır. Açık uzamlar; ev, köşk, mağara kapalı uzamlarından ziyade kır, deniz, ada, orman vb. uzamlardır. Metnin son kesitinde zamansal olarak bir dönüşüm geçirilmiştir. Prenses (Ö1), korsanlardan kaçtığı anda akşam saatleridir ve hava karanlıktır. Ertesi gün korsanlar uyandığında prensesi aramaya çıkmışlardır. Prenses (Ö1), korsanların (E1) adadan uzaklaşmasını yarım gün kadar beklemiştir. Sonrasında yapılan deniz yolculuğunun ne kadarlık bir süreyi kapsadığı metinde belirtilmemiştir. Kesitin sonuç durumunda prensesin bulunmasının kırk gün kırk gece kutlandığına yer verilmiştir.

Beşinci kesitte prensesin (Ö1) değer nesnelere adadan kaçıp (N7) özgürlüğüne kavuşmaktır (N1). Prensesin adadan kaçabilmesi için bir kayığa (Y5) ihtiyacı vardır. Kayık (Y5), özne için yardımcı eyleyen konumundadır. Prenses (Ö1), kayığı kuytu bir yere gizlemiştir ve korsanların yanılması için kumsalda ayak izlerini (Y6) bırakmıştır. Korsanlar (E1) sabah uyandıklarında kayığı bulamayınca teknelerine atlayıp prensesin (Ö1) peşine düşmüşlerdir. Prenses (Ö1), yarım gün bekledikten sonra kayığa binip adadan uzaklaşmış (N7) ve özgürlüğüne kavuşmuştur (N1). Metnin beşinci kesiti, özne (Ö1) değer nesnelere kavuştuğu için bağlaşımsal durum sözcüyle sonlanmıştır (Ö1 \cap N1, N7). Bu bilgiler ışığında metnin beşinci kesitinin eyleyenler modeli prensesin bakış açısıyla şu şekilde tablolandırılabilir:

Tablo 7. Metnin Beşinci Kesitinin Prenses Açısından Eyleyenler Modeli

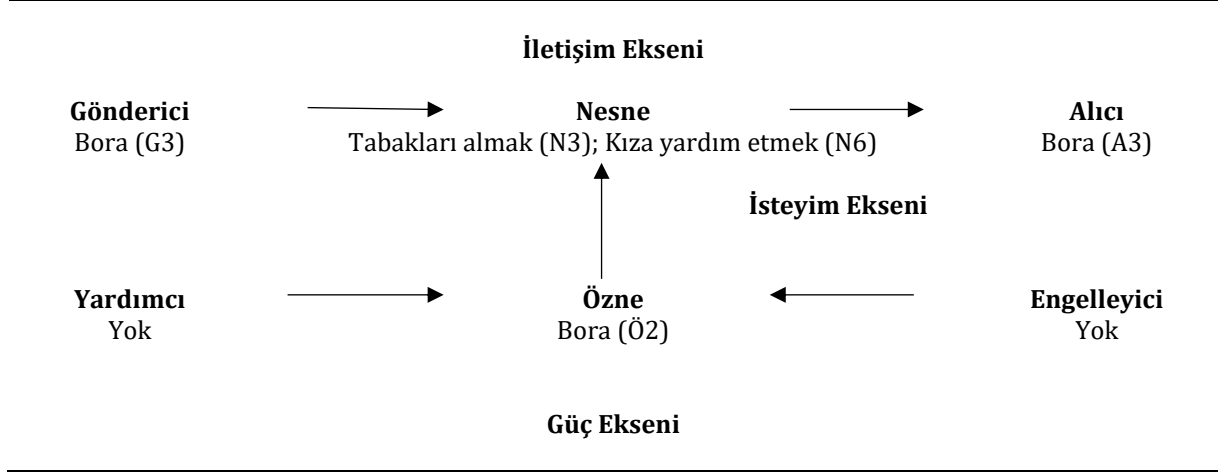

Metnin son kesitinde kıza yardım edemeyen Bora (Ö2), yeni baştan kuyruğa girip beklemeye başlamıştır. Son kesitte anlatıya dâhil olan yeni kahramanlar yoktur. Metinde zamansal olarak bir dönüşüm yoktur. Uzamsal olarak ise Bora (Ö2), tabakları aldıktan sonra gazete dağıtım bürosundan çıkıp sokakta bekleyen küçük kızın yanına gelmiştir.

Metnin son kesitinde Bora (Ö2), kuyrukta masal kitabını bitirir ve kuponları verip tabakları alır (Ö2 \cap N3). Son kesitte Bora'nın değer nesnelere biri de küçük kıza yardım etmektir (N6). Bora gazete dağıtım bürosundan çıktıktan sonra tabakları küçük kıza verir. Metnin giriş bölümünde, tabakları alması için Bora'yı gönderen kişi Bora'nın annesi (G2) olduğu için metin,

ayrışimsal durum sözcüğüyle sona ermiştir ($\text{Ö2} \cup \text{N3}$). Çünkü Bora (Ö2), tabakları annesi yerine başkasına vermiştir. Bunun yanında Bora (Ö2), kıza yardım etmek (N6) değer nesnesine ulaşmıştır ($\text{Ö2} \cap \text{N6}$). Bu bilgiler ışığında metnin son kesitinin eyleyenler modeli Bora'nın (Ö2) bakış açısıyla şu şekilde tablolandırılabilir:

Tablo 8. Metnin Beşinci Kesitinin Bora Açısından Eyleyenler Modeli

3.6. Metnin Anlatı İzlenesi

Prensi Olmayan Masal Kitabı metninde, eş süremlili iki anlatı bulunmaktadır. Bu sebeple her anlatı için ayrı anlatı izlenesi yapılması gerekmektedir. Uçan (2006: 100; 2008: 134), bir anlatıda ana anlatı izlenesinin yanında, alt anlatı izlenelerinin de bulunabileceğini belirtir. Öykünün başkahramanı Bora (Ö2) olduğu için Bora'nın edimleri ve dönüşümleri ana anlatı izlenesini oluşturmaktadır. Bunun yanında prensesin (Ö1) başkahraman olduğu masal kitabı için de farklı bir alt anlatı izlenesi çizilmelidir.

Sözleşme ya da eyletim aşamasında gönderici, özneyi belli bir amaç doğrultusunda koşullandırır ve edimle ilgili bilgilendirir. Bu aşamada gönderici ile kahraman arasında sözleşme yapılır. Eyletim aşaması bir “yaptırma” edimidir (Kıran & Kıran, 2007: 305). Bora'nın başkahraman olduğu genel anlatının sözleşme ya da eyletim aşamasında, gönderici eyleyen konumunda olan Bora'nın annesi (G2), özneyi (Ö2) gazete dağıtım bürosundan kupon karşılığında tabak almaya göndermiştir. Bora tabakları almaya gitmiştir çünkü öğleden sonra havuza gitmek için annesinden izin isteyecektir. Böylelikle gönderici ile kahraman arasında göndericiden habersiz bir sözleşme yapılmıştır.

Edinç aşaması, kahramanın (Özne) eyleme geçebilmek için gereksinim duyduğu yetenekleri kazandığı aşamadır. Bu aşamada özne, yapmak zorunda olmak, yapmayı istemek, yapabilmek ve yapmayı bilmek kipliklerini yerine getirir. Metinde Bora'yı gerçekleştirici edimi yapması için koşullandıran annesidir. Bora (Ö2), gönderici kahraman konumunda olan annesinin (G2) isteğini yapmak zorundadır (yapmak zorunda olmak). Aynı zamanda Bora (Ö2), öğleden sonra havuza gitmek için annesinden izin istemelidir. Annesinin izin vermesi de Bora'nın (Ö2) tabakları almasıdır. Bu sebeple Bora (Ö2), tabakları almak istemektedir. Bora (Ö2), gazete dağıtım bürosunda, aldığı tabakları kıran kıza yardım etmek istemiştir (yapmayı istemek). Özne (Ö2), tabakları almak için uzunca bir süre kuyrukta beklemiştir (yapabilmek, yapmayı bilmek).

Edim aşamasında gerekli kipsel edinçten yararlanan kahraman (özne), eylemi yerine getirir. Bu aşamada öznenin isteği, bilgisi ve gücü birleşerek yapılması gereken eylemi gerçekleştirmesini sağlar. Metinde Bora (Ö2), uzunca bir süre kuyrukta bekledikten sonra değer nesnesi olan tabaklara (N3) kavuşur. Bu aşamadan sonra öznenin değer nesnesi değişikliğe uğrar. Bora'nın yeni değer nesnesi kıza yardım etmektir (N6). Bora gazete dağıtım bürosundan aldığı tabakları küçük kıza verir ve bu değer nesnesine de kavuşur. Fakat anlatının başlangıç durumunda Bora (Ö2), annesiyle (G2) yaptığı sözleşmeye uymamış; annesine tabakları götürmemiştir.

Tanıtma ve yaptırım aşamasında gönderici, kahramanın gerçekleştirdiği eylemlerin doğruluğunu değerlendirip, yapılan sözleşme uyarınca kahramanı ödüllendirir (Uçan, 2008: 198; Kıran ve Kıran, 2007: 306). Metinde Bora (Ö2), annesinin verdiği görevi yerine getirememiştir fakat gönderici eyleyenin özneye uyguladığı yaptırım öyküde yer almamıştır. Bunun yanın sıra Bora (Ö2), küçük kıza yardım ettiği için mutlu olmuştur. Küçük kız da "Teşekkürler prens!" diyerek Bora'yı (Ö2) ödüllendirmiştir. Metnin genel anlatı izlencesi şu şekilde tablolaştırılabilir:

Tablo 9. Metnin Genel Anlatı İzlencesi

Prensi Olmayan Masal Kitabı			
Başlangıç Durumu	Dönüşüm		Bitiş Durumu
Eyletim	Yetilendirici Deneyim: Edinç	Sonuçlandırıcı Deneyim: Edim	Onurlandırıcı Deneyim: Tanıtma ve Yaptırım
Gönderici eyleyen konumunda olan annesinin Bora'dan gazete kuponlarını götürüp karşılığında tabak almasını istemesi.	Annesinin isteğiyle Bora'nın tabakları almak zorunda olması (yapmak zorunda olmak) . Havuzda gitmeyi istediği için Bora'nın tabakları almaya gitmeyi istemesi. Bora'nın tabakları kırılan kıza yardım etmek istemesi (yapmayı istemek) . Bora'nın kuyrukta bekleyip tabakları alması (yapabilmek ve yapmayı bilmek) .	Bora'nın gazete dağıtım bürosundan aldığı tabakları kıza yardım etmek için ona vermesi. Özne, tabakları annesine götüremediği için başlangıç durumundaki gönderici (anne) ile yapılan sözleşmeye uymamıştır.	Tabakları küçük kıza verdiği için Boranın mutlu olması. Küçük kızın yardımından dolayı Bora'ya "Teşekkürler prens!" diyerek özneyi onurlandırması.

Masalın sözleşme ya da eyletim aşamasında başkahraman prenses (Ö1) aynı zamanda gönderici eyleyen konumundadır. Prenses (Ö1), korsanların elinde esirdir ve özgürlüğüne kavuşmayı istemektedir (N1). Gönderici eyleyen öznenin kendisi olduğu için anlatıda yaptırma eyleminden ziyade yapmayı istemek söz konusudur.

Edinç aşamasında prensesin (Ö1) eyleme geçebilmesi için çeşitli kiplikleri kazanması gerekmektedir. Bu kiplikler; yapmak zorunda olmak, yapmayı istemek, yapabilmek ve yapmayı bilmek kiplikleridir. Prenses (Ö1), korsanların elinden kurtulup adadan kaçmak istemektedir (yapmayı istemek). Bunun sonucunda adadan nasıl kaçabileceğinin çarelerini aramıştır. Özne (Ö1), kaçmak için tabak, karanlık, kayık yardımcı eyleyenlerinden faydalanmıştır (yapmayı

bilmek). Prenses (Ö1), korsanlardan akıllı ve genç olduğu için adadan kaçabilmesinin önünde engel kalmamıştır (yapabilmek).

Edinç aşamasında kipsel edinçlerle donanan prenses (Ö1), edim aşamasında dönüştürücü edimi yerine getirerek özgürlük (N1) değer nesnesine kavuşmuştur. Bu aşamada öznenin isteği, akli, bilgisi ve gücü birleşerek dönüştürücü edimi yerine getirmesine yardımcı olmuştur. Prenses (Ö1), adadan kaçıp babasının ülkesine ulaşmıştır.

Tanıma ve yaptırım aşamasında Özne (Ö1), değer nesnesi olan özgürlüğe (N1) kavuşmuştur. Adadan kaçan prensesin (Ö1), babasının ülkesine varmasıyla ülkede kırk gün kırk gece şenlik yapılmıştır. Bu bilgiler ışığında alt anlatı izlencesi şu şekilde tablolaştırılabilir:

Tablo 10. Metnin Alt Anlatı İzlencesi

Prensi Olmayan Masal Kitabı			
Başlangıç Durumu	Dönüşüm		Bitiş Durumu
Eyletim	Yetilendirici Deneyim: Edinç	Sonuçlandırıcı Deneyim: Edim	Onurlandırıcı Deneyim: Tanınma ve Yaptırım
Aynı zamanda gönderici konumunda bulunan prensesin özgürlüğüne kavuşmak istemesi.	Prensesin adadan kaçmak istemesi (yapmayı istemek). Prensesin adadan kaçmak için çareler araması (yapmayı bilmek). Prensesin özgürlüğüne kavuşmak için düşündüğü çareleri uygulamaya koyması (yapabilmek).	Prensesin dönüştürücü edimi yerine getirerek korsanların elinden kaçıp babasının ülkesine varması.	Prensesin başlangıçtaki eksikliğini giderilmesi, özgürlüğüne kavuşması. Kayıp prensesin bulunmasının şerefine babasının ülkesinde kırk gün kırk gece şenlik yapılması.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, “Prensi Olmayan Masal Kitabı” adlı öykü, Greimas’ın eyleyenler modeli yöntemiyle göstergebilimsel çözümlenmeye tabii tutulmuştur. Belirlenen öykü, öncelikle söylemsel düzeyde çözümlenmiştir. Öykü, kesitlere ayrıldıktan sonra söylem çözümlemesinin ikinci aşamasına geçilmiş; öyküde yer alan oyuncular, zaman, uzam figürler ve izleksel roller belirlenmiştir. Öykü, söylemsel düzeyde çözümlendikten sonra anlatısal düzeyde çözümlenme işlemine geçilmiştir. Öykünün her kesitinde, eyleyenlerin içinde bulunduğu durum ve eyleyenler arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. İncelenen kesitlerin sonuna eyleyenler modeli tablo halinde eklenmiştir. Araştırma sonucunda, Greimas tarafından anlatısal düzeyin çözümlemesinde kullanılan eyleyenler modelinin incelenen öyküye uygulanabildiği belirlenmiştir.

Anlatı çözümlemesinin ikinci aşamasında anlatı izlencesi oluşturulmuştur. Oluşturulan izlencede, öykünün başlangıç ve sonuç durumu ve bu durumlar arasında eyleyenlerin gerçekleştirdiği

edimler açıklanmıştır. “Prensi Olmayan Masal Kitabı” adlı öyküde iç içe geçmiş iki anlatı bulunması sebebiyle genel anlatı izlencesinin yanında bir de alt anlatı izlencesi hazırlanmıştır. Ulaşılan sonuçta, öyküde bir başlangıç durumu olduğu; öykünün temel bir eksiklikle başladığı ve özne konumunda olan eyleyenin bu temel eksikliği gidermek için eyleme geçtiği saptanmıştır. Anlatı izlencesinin edinci aşamasında “yapmak zorunda olmak, yapmayı istemek, yapabilmek ve yapmayı bilmek” kipliklerinin hepsinin yer aldığı saptanmıştır. Anlatı izlencesinin edinci aşamasında kiplikleri kazanan özne konumundaki eyleyenlerin dönüştürücü edimi yerine getirdiği belirlenmiştir. “Prensi Olmayan Masal Kitabı” adlı öyküde özne (Ö2), değer nesnesine ulaşmış fakat öykünün son kesitinde öznenin değer nesnesi değişikliğe uğradığı için öykü, farklı bir şekilde sona ermiştir. Metnin öznesi Bora (Ö2), tabakları kırılan küçük kıza yardım etmek için değer nesnesi olan tabakları kıza hediye etmiştir. Bu öyküde, anlatı izlencesinin onurlandırıcı deneyimini oluşturan tanıma ve yaptırım aşamaları da gerçekleşmiştir.

Araştırmada, Greimas’ın eyleyenler modelinin kullanılmasının nedeni, bu modelin pek çok anlatıya uygulanabilir dilbilimsel bir kuramın parçası olmasıdır. Söz konusu göstergebilimsel çözümleme modeli, metni çeşitli anlam düzeylerine ayırarak inceler. Bu çözümleme süreci, okuyucunun metni anlamlandırmasına, metin içindeki eyleyen, oyuncu, zaman, uzam vb. öğelerin birbiriyle ilişkilerinin saptanmasına olanak tanımaktadır. Bu çözümleme süreciyle okuyucu, metni anlamlandırıp çözümlerken aynı zamanda metnin yeniden yapılandırılmasına katkıda bulunur ve anlamın yeniden üretilmesinde başat rol oynar.

Bu çözümleme yöntemi, çocuk edebiyatı alanında ortaya konan ürünlerin incelenmesinde kullanılabilir. Söylem çözümlemesi, anlatı çözümlemesi ve temel yapı çözümlemesi yapılarak bu metinlerin anlam yapısı ve iletileri kuramsal bir şekilde belirlenebilir.

Kaynaklar

- Bayav, D. (2006). *Resimde göstergebilim, çocuk resimlerinin göstergebilimsel çözümlenmesi (ilköğretim 8. sınıf)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Civelek, K. (2007). *Le Clézio’nun “Göçmen Yıldız” adlı romanında göstergebilimsel kişi çözümlemesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çetinkaya, Z. (2011). “Gökçen Kız Çeşmesi” adlı çocuk öyküsünün Greimas’ın eyleyenler modeline göre incelenmesi, *Milli Eğitim*, 192, 135-145.
- Çöğürçü, N. (2007). *Göstergebilimsel yöntemle Stringberd’in Matmazel Julie oyununun metin incelemesi ve sahne yorumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Demir, S. (2008). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin metin dilbilimsel yöntemlerle incelenmesi ve bu metinlerin öğrencilerin anlama düzeylerine etkisi (Malatya ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Dicle, E. (2004). *Haldun Taner’in Benzetmeci Oyunları Üzerine Göstergebilimsel Bir Çözümleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Erdoğan, F. (2014). *Prensi olmayan masal kitabı*. İstanbul. Mavi Bulut Yayıncılık.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

- İşeri, K. (2008). Ömer Seyfettin’in Yüz Akı öyküsünün göstergebilimsel çözümlemesi, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 117-139.
- Kıran Z. ve Kıran, A. (2006). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. (2007). *Yazınsal okuma süreçleri*. Ankara:Seçkin Yayınları.
- Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin abc’si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Rifat, M. (2008). *XX. yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları: 1-2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, M. (2007). *Homo semioticus ve genel göstergebilim sorunları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sinan, A. T. & Demir, S. (2010). Göstergebilimsel yöntemler ışığında Deniz Bank reklamının okunması, *Turkish Studies*, 5(2), 1314-1332.
- Taş, Ç. (2006). *“Bir İstanbul Masalı” televizyon dizisinin anlatı çizgesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Uçan, H. (2008). *Dilbilim, göstergebilim ve edebiyat eğitimi*. Ankara: Hece Yayınları.
- Uçan, H. (2006). *Dilbilim, yazınsal eleştiri ve göstergebilim*. Ankara: Hece Yayınları.
- Ulusavaş, P. (2005). *Kişilerarası iletişimde eyleyenler ilişkisi öğretmen, öğrenci ve veli ilişkileri açısından değerlendirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Uzun, E. (2006). *Hukukun göstergebilimsel analizi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, T. (2008). *Yapısalcılık*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Extended Summary

1. Introduction

In this research, we aimed to analyse the children's literature text titled "The Fairytale without a Prince" according to Greimas' actantial model. According to Greimas, there are six actants, namely, the subject, the object, the helper, sender and opponent, and these actants constitute an actant model. These actants operate around three axes of action, namely, transmission, desire and power (Yücel, 2008: 148; Kiran and Kiran, 2007: 272). The relationship between subject and object takes place on the axis of desire. Axis of transmission is the axis, on which all transmissions, transfers and acquisitions take place. Axis of power, is where the subject switches from desire to realization, in other words, where it is equipped with power (Yücel, 2008: 148, 149).

Greimas developed a narrative program, which shows the development of the narrative, and transformation of actants. The program consists of four phases, namely, manipulation, performance, recognizance and sanction. In deed or manipulation phase, the sender conditions the subject for a specific purpose and informs the subject about the performance. The manipulation phase is an "enforcing" action. The competence phase is the phase, in which the protagonist acquires the skills - being have to do, wanting to do, being able to do, knowing how to do - which he/she needs for taking action (Kiran and Kiran, 2007: 305). In performance phase, the protagonist (subject), who makes use of the necessary modal competence, and fulfils the action. The subject, who fulfils the necessary performance, attains its object. The performance phase is the phase, in which the subject switches from one situational utterance to another. On the other hand, in recognizance and sanction phase, the sender evaluates the accuracy of protagonist's actions, and rewards the protagonist as per the deed drawn up. If protagonist (subject) fails to fulfil the necessary actions, he/she is punished by the sender (Uçan, 2008: 198; Kiran and Kiran, 2007: 306).

Semiotic analysis method has been the subject of many scientific studies (Uzun, 2006; Çöğürçü, 2007; Aygün, 2007; Taş, 2006; Civelek, 2007; Dicle, 2004; Ulusavaş, 2005; Bayav, 2006; Demir, 2008; Sinan and Demir, 2010; Sinan and Demir, 2009; İşeri, 2008; Çetinkaya, 2011). In this research, it is aimed to analyse a children's literature text in story format according to Greimas' actantial model.

2. Method

This research is a descriptive research based on screening model. In the research, first literature review was carried out to obtain information about Greimas' theory, and texts to be analysed were determined according to this theory. After applicability of this theory to story texts was determined, Fatih Erdoğan's (2014) story 'The Fairytale without a Prince' was analysed according to Greimas' actantial model. The text was divided into sections, and the relationships between the subject, object, sender, receiver, helper and opponent were determined in each section. After this, narrative program of the story was developed.

3. Findings, Discussion and Results

The reason why Greimas' actantial model was used in the research is the fact that this model is the part of a linguistic theory, which can be applied to several narratives. This semiotic analysis model analyses the texts by dividing it into various levels of significance. This analysis process allows the reader to interpret the text, and determine the relationship between various elements within the text, namely, actant, actor, time, space etc. Through this analysis process, the reader not only makes sense of the text and analysis it, he/she contributes to the restructuring of the text and plays a dominant role in the restructuring of the text.

There are two synchronic narratives in 'Fairytale without a Prince' text. Therefore, a separate narrative program must be developed for each narrative. Uçan (2006: 100; 2008: 134) suggests that the narrative may contain not only the main narrative program, but also sub-narrative

programs. Since the story's protagonist (S2) is Bora, Bora's actions and transformations constitute the main narrative program. In addition to this, a different sub-narrative program was developed for the fairy-tale, the protagonist of which is princess (S1).

It was determined that, there is an initial state in the story, the story starts with a deficit, and the actant takes action in order to make up this deficit. It was determined that all of the "being have to, wanting to do, being able to do, knowing how to do" modalities were in the competence phase of narrative program. It was also determined that actants, which are in the position of the subject that attains the modalities in the competence phase of narrative program, fulfil the transformative performative. In the story titled "The Fairytale without a Prince, the subject (S2), attains the value object, but the story ended differently since subject's value object goes through a change in the last section of the story. Bora (S2), the text's subject, gives the plates, value objects, to the girl, whose plates are broken, as a gift in order to help her. Recognizance and sanction phases, which constitute the honourable experience of narrative program, are also observed in this story.

As a result of the research, it was determined that actantial model, which is used by Greimas for the analysis of narrative level, can be applied to the story, which is analysed in the study. Semantic structure and messages of these texts can be determined in a theoretical manner by analysing the works created in children's literature, discourse analysis and underlying structure analysis.

Araştırma makalesi: Çetinkaya Edizer, Z. ve Gündüz, A. C. (2018). “Prensi Olmayan Masal Kitabı” adlı metnin eyleyenler modeli çerçevesinde değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 499-516.